

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Fenomén mnišství v křesťanství

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Autor práce: Veronika Joklová

Studijní obor: filosofie a religionistika

Forma studia: prezenční

Ročník: 1.

2020

Prohlášení

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis

Poděkování

„Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Kolářové, Dr. theol., za cenné rady, připomínky a celkovou pomoc při zpracování.“

Obsah

Úvod	5
1 Vznik mnišství.....	7
1.1 Východní mnišství	8
1.2 Západní mnišství	10
2 Mnišské řády	13
2.1 Sv. Benedikt z Nursie.....	13
2.2 Benediktýni	14
2.3 Cisterciáci	17
3 Žebravé řády	18
3.1 Sv. František z Assisi	18
3.2 Františkáni	19
3.3 Minorité	20
4 Tovarýstvo Ježíšovo	21
4.1 Ignác z Loyoly	21
4.2 Specifika jezuitského řádu.....	23
5 Perspektivy fenoménu mnišství	27
5.1 Nástin dalšího vývoje po 2. sv. válce.....	27
5.2 Univerzální zásady a podmínky mnišství.....	29
Závěr.....	30
Seznam použité literatury	32
Abstrakt.....	34
Abstract	35

Úvod

Mnich a mnišství bylo už odedávna symbolem asketického života v odloučenosti na okraji společnosti. Samé počátky vzniku mnišství je možné datovat až do období starého Egypta, přičemž předlohou k tomuto vzniku byl nejspíše život Ježíše Krista. Jednotlivé mnišské osobnosti postupně zakládaly komunity, které se řídily jednotlivými řeholemi či pravidly. Tyto řády pak poskytovaly pomoc ostatním lidem, obzvláště nemocným, hladovým a trpícím. Samotné mnišství muselo zpočátku bojovat o přijetí a uznání od samotné církve a vyhýbat se perzekucím. Avšak po přijetí do církve se mnišství stalo velmi respektovaným, přínosným a také lákavým proudem pro laiky.

Jednotlivé mnišské řády přežily dodnes a působí na mnoha místech Evropy i mimo ni. Proto mnišství můžeme označit za velmi významný fenomén pro křesťanství. Dnes si mnoho lidí spojuje mnišský život s představou klidu, ticha, žití v komunitě a modlení se, ale více se jím nezabývají. Pro mnohé lidi jsou mniši neodděleně spjati s církví a křesťanstvím, ač tomu tak vždy nebylo.

Téma mnišství v křesťanství jsem si vybrala proto, že i v naší současnosti jde o stále velmi působivý fenomén a zároveň jde o dobře přístupné téma. Sice tato volba nezahrnuje možnost čerpat z vlastní zkušenosti, ale díky velkému počtu zdrojů se lze na téma dívat z pohledu různých autorů.

První kapitola popisuje vznik samotného východního mnišství od Egypta, nástup pouštních otců, vznikání prvních mnišských komunit a další vývoj na Západě. Ve druhé kapitole se zabývám sv. Benediktem z Nursie, jeho životopisem, a hlavně jeho řeholí. V podkapitolách pak zmiňuji některé řády, které Benediktovu řeholi následují. Tyto řády představuji, popisuji jejich život a jejich normy a příkazy. Třetí kapitola je obdobná. I zde popisuji a představuji život a řeholi světce, sv. Františka, a dále řády Františkovy řehole. Čtvrtá kapitola se pak věnuje jednomu z nejdůležitějších zakladatelů tzv. jezuitů, Ignáci z Loyoly. Jako u dalších zakladatelů řádů, i zde objasňuji podrobněji původ, život a důvod založení řádu a poté představuji samotné společenství jezuitů. Pátá kapitola nastiňuje další osud mnišských komunit po druhé světové válce ve světě i v České republice, a nakonec obecněji sumarizuje specifika, normy, příkazy a každodenní život mnichů.

Cílem této bakalářské práce je zmapovat a popsat vznik a vývoj mnišství od jeho historických počátků do současnosti na vybraných osobnostech mnišství a mnišských řádech a typizovat charakteristické znaky mnišství jako univerzálního fenoménu. Tato

práce je psána především popisnou teoretickou metodou. Pro splnění cíle jsem čerpala poznatky a informace z široké škály odborných knih.

1 Vznik mnišství

Mniši a mnišky měli v dějinách církve velmi významnou úlohu.¹ První stopy výskytu křesťanského monasticismu vedou do Egypta a Palestiny ke konci třetího století. V jeho původní podobě se žilo samotářsky nebo poustevnicky v poušti. Slovo „monasticismus“ je z řeckého slova *monos*, které znamená osamělý: mniši byli lidé (spíše laici), kteří opustili lidskou společnost a v osamění žili duchovní život.² Knihy Nového zákona ale nenutí žít asketický život. Nicméně je v nich mnoho výroků a požadavků, jež v sobě mají možnost asketického výkladu. Patří sem například pomíjivost tohoto světa. Ježíš Nazaretský nebyl asketou, takže k následování Ježíše není nutné se stát asketou. Ježíš sice nežil v manželství, ale neukládal to jako závaznou normu. Dále si ani nezajišťoval obživu vlastní prací a rád se nechal obdarovávat svými bohatými přáteli. Nevyžadoval tedy ani žádnou radikální chudobu. Ale Ježíšova slova a život byly přesto vykládány jako asketicky příkladné a směrodatné. Pro vznik vlastní křesťanské askeze bylo rozhodující, že od úplného počátku bylo evangelium hlášáno světu, který nejen že askezi znal, ale lze jej označit za prostředí askezi příznivě nakloněné.³

Asketické stažení se ze světa, tedy zřeknutí se manželství, majetku, radostí a příjemností pohodlí života, s cílem osvobodit ducha pro rozjímání o zjevené víře, to je hlavní rys nejen křesťanství, ale i jiných světových náboženství. Mniši se vyskytují v buddhismu, a také bývali i v judaismu, který měl svou esejskou tradici. Asketicismus se rovněž vyskytoval i v řecko-římské filosofii. Hlavními představiteli byli stoikové a novoplatonici, kteří lidem, co usilovali o dokonalou moudrost radili, aby se vyhýbali rozptýlení, které přináší manželství a život ve společnosti, a aby žili jako poustevníci.⁴

Také helénistický svět poskytoval mnoho prvků, které mohly vést k asketickému životu. Paří mezi ně pythagorejci nebo i orfikové, kteří hlásali výrok o těle, který je hrobem duše. Tento výrok v sobě skrývá dualismus (tělo-zlo x duše-dobro). Tento názor ještě před helénismem také zastával Platón, u něhož byla tato koncepce rozvinutá a který označil tělo za vězení duše. Platón nikdy nevyžadoval žádné asketické formy

¹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského východu*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004, st. 9.

² Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, Praha: Vyšehrad, 2001, s. 5.

³ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, Praha: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2003, s. 12.

⁴ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 6.

chování, ale celé jeho učení ve svých důsledcích k asketické praxi směřuje. Asketický život byl také důležitý pro přívržence kynické filozofie. Pro ně byl ideálem život bez potřeb. Pohrdali běžným způsobem života. V tom, jak se křesťanství s těmito duchovními proudy a školami vyrovnávalo, se skrývá významný vývojový faktor, který vedl k bohatému rozvinutí samostatné křesťanské askeze.⁵

1.1. Východní mnišství

Nejstarší opravdoví asketové jsou nazýváni v dějinách jako otcové pouště. Místem jejich přebývání byla místa v Egyptě, která sloužila k lepšímu a dokonalejšímu křesťanskému životu. Nad údolím Nilu se ze dvou stran rozkládala poušť, v níž nebylo možné vést normální život, ale která byla perfektním prostředím pro asketický zápal a úsilí.⁶

V čele masového mnišského hnutí, jemuž se tehdy podívovala nejen světská společnost, ale také i sama církev a nad níž se dodnes podívají všichni, kteří se o něm dozví, stál Antónios⁷ (nebo také svatý Antonín Poustevník). O jeho životě víme díky životopisci Athanasiovi z Alexandrie, který sepsal jeho životopis krátce po jeho smrti. Antónios odešel zřejmě roku 275 z egyptské obce do blízké pouště. Připojil se k jednomu asketovi, který už zde od mládí vedl poustevnický život. Tak vzniká první typ pouštní askeze – forma eremitská. Asketa, který začal žít na poušti, tam také pobýval jako jednotlivec a žil o samotě. Eremitství ale neznamenovalo naprostou izolovanost, neboť ani mnich se nemůže obejít bez alespoň nepatrného lidského kontaktu. A tak se začaly vytvářet eremitské kolonie. Eremita pobýval ve své cele a zde vykonával svou práci, kterou doprovázel neustálou modlitbou. Mezi první příkazy patřila péče o věčnou spásu, která určovala veškeré ostatní životní postoje a úkony. Tělesná práce byla pouhá nutnost, která umožňovala výtěžek pro vlastní skromné živobytí. Způsob vedení ani řád nebyly ještě sepsané řehole. Spíše to bylo slovo některého z otců obdařeného Duchem, který poskytoval žákům pomoc a rady. Slovo pak sloužilo jako návod na další cestě. Tato slova jsou zdrojem poznání prostředí raného egyptského mnišství.⁸

⁵ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 14, 17.

⁶ Srov. NOVOTNÝ, J. *Mnišství na Blízkém východě*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012, s. 10.

⁷ Tamtéž, s. 20.

⁸ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 27-28.

V životě poustevníka tedy nehrála roli mnišská řehole. Jedinou formou podpory, kterou dostával od komunity, byla každotýdenní shromáždění ke společné modlitbě. Opat neboli „otec“, který vedl celou skupinu, školil neofyty. Klíčové pro asketické učení bylo, že začátečník se má svěřit vedení zkušeného učitele. Zájemce, který usiloval o členství v poustevnické obci, se učil, jak čelit stálé samotě vlastní cely, jak rozjímat a jak vést osamělý boj s vlastními vášněmi. Půsty, nedostatek spánku i jiné formy umrtvování těla byly běžné praktiky, kterých asketa využíval v boji za zdoání sebe sama. K posílení odhodlání sloužily příběhy o činech, jež vykonali hrdinové této duchovní války.⁹

Po rozkvětu období egyptského eremitství přichází zrod nového typu mnišského života, kterým byl přísně uspořádaný společný život mnichů (cenobitství). Vznik tohoto proudu, který je charakteristický společným životem v klášteře, je spojen s Egyptanem Pachómiosem.¹⁰ Pachomios by násilně odveden do císařského vojska a v Thébách s ostatními rekruty uvězněn. Poté co od křesťanů (z lásky k Bohu) dostal jídlo, rozhodl se dát slib Bohu, že bude sloužit lidem po zbytek svého života. Nechal se pokřtít, pomáhal místním lidem a naučil se přísnému asketickému životu pomocí svého učitele Palemona.¹¹ V Tabennisi, v kraji kolem egyptských Théb, vytvořil Pachomios společný ústav. Později byly v okolním kraji zřizovány nové ústavy nejen pro muže, ale také i pro ženy. Samotný Pachomios pak řídil celou kongregaci až do své smrti.¹²

Pachomiovský klášter byl určen pro velký počet lidí (až třináct set). Obydlí mnichů představovala řada prostých domků, které byly dokonale funkční. V každém domku pobývalo okolo dvaceti mnichů, kteří byli pod vedením probošta, který je duchovně vyučoval. Každodenní koloběh kolektivní pobožnosti v oratoři a společného jídla, a také důraz na absolutní poslušnost nadřízeným, patřil mezi charakteristické prvky života kláštera. Další prvky byly umrtvování tělesných potřeb a podřízení vlastní vůle vůli učitele, o kterých se učil i sám Pachomios, když byl pod vedením Palemona. Dalším velmi ceněným axiomem byla vysoká hodnota práce. Intelektuální nadanost nebyla příliš vysoká už z toho důvodu, že mnozí z mnichů byli beztak negramotní. Fyzická práce byla nutností. Produkt, který vzešel z manuální práce, bylo možno prodat, a z peněz se dal financovat klášter. Ale fyzická práce také sloužila jako duchovní lék

⁹ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 10-11.

¹⁰ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 29.

¹¹ Srov. NOVOTNÝ, J. *Mnišství na Blízkém východě*, s. 26-27.

¹² Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 12.

proti nudě a zhnusení. Pachomioští mniši byli známí výrobou plátna a zhotovováním rohoží a košů z nilského rákosu.¹³

Ač bylo cenobnictví rychle se rozvíjející, neznamená to, že by eremismus vymřel. Eremitické kolonie stále existovaly. Obě dvě formy mezi sebou většinou harmonicky soužily. Občas se mohlo projevit nepřátelství, které představovalo soupeření praktického i teoretického rázu. Pro většinu mnichů představovalo eremitství vrchol asketického života a cenobitství pak první školy asketického života.¹⁴

Druhou významnou oblastí pro mnišství byla Palestina. Její poušť je na rozdíl od egyptské písečné planiny hornatá krajina s hlubokými průrvami a prudkými srázy a v úbočích se nacházejí nepřístupné jeskyně. Právě tyto jeskyně byly lákadly pro horlivé poustevníky.¹⁵

Palestina se postupně osvobodila od egyptského vlivu a zakládala své vlastní kláštery (tzv. laury, pro egyptské mnichy neznámé). Jeruzalém se nakonec stal jedním z hlavních mnišských středisek. Od 4. století jej navštěvovali mniši a mnišky a ostatní křesťané, kteří putovali. V Jeruzalémě ale egyptský vliv zůstal a díky němu vznikaly nové kláštery. Lze například zmínit Melania Staršího a Rufia z Aquileie, kteří roku 380 založili na Olivové hoře dva kláštery, pro mnichy a mnišky. Také Melania Mladší, vnučka Melanie Starší, nechala založit v 5. století dva kláštery v Jeruzalémě. Speciální pro tyto kláštery byla latinská tradice a propojení askeze s teologickým studiem. Společenství v kláštorech byla velmi mobilní s mezinárodním charakterem. Sloužila jako přechodné místo pobytu. Na druhou stranu, neusnadňovala spořádaný život a často byly tyto kláštery vtahovány do teologických sporů. Nakonec tyto kláštery ztratily na významu a sloužily pro komunity řecko-byzantské.¹⁶

1.2. Západní mnišství

Západní mnišství bylo v porovnání s východním značně pozadu. Asketismus se na Západě projevil později. Východ byl vzorem nebo také fascinací, obzvláště pak jeho literatura, která mimo jiné pojednávala i o mniších z pouště.¹⁷ Západní mnišství bylo ovlivněno biskupy, jako byl Atanáš, nebo askety, mezi které patřil Jan Cassianus.

¹³ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 12-13.

¹⁴ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 32.

¹⁵ Srov. NOVOTNÝ, J. *Mnišství na Blízkém východě*, s. 54.

¹⁶ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 33-34.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 39.

Hlavním zdrojem inspirace bylo Atanášovo dílo *Život svatého Antonína*, které bylo přeloženo do latiny. A právě díky překladům do latiny začala být dostupná literatura pouštních otců. Lze zmínit Jeronýmův *Život Pavla Poustevníka*, nebo Rufiův text *Dějiny mnichů v Egyptě*. Postupem času se vytvořil korpus Výroků církevních otců, který byl sepsán na základě ústní tradice.¹⁸

Na Západě se vyskytovalo nespočet odlišných mnišských oblastí, a je nutné mezi nimi rozlišovat, neboť každá z nich vykonávala jiný způsob mnišství. V oblasti latinské církve se díky putujícím asketům, kteří byli inspirováni Východem, podařilo přejít z askeze předmonastické k vlastní monastické. Významnou postavou římského asketismu byl Hieronymus. Vedl v Římě kroužek pro asketické dámy, a také biblickou výuku. Tímto dával podklady pro pozdější spojení askeze a studia v západním mnišství. Díky Marcelle, bohaté vdově, která převzala společenství asketických žen po odchodu Hieronyma, byly „objeveny“ kláštery, (přetvořené z rodinných paláců) uprostřed města, (tzv. městské kláštery). V dalším století byl tento typ klášterů akceptován římskými biskupy, a byly později přetvořeny do různých typů klášterů (např. bazilikální).¹⁹

Ale západní mnišství se nevyskytovalo jen v Římě. Významným centrem mnišství bylo město Milán s okolím, a to i díky vlivu Ambrosia. Jeho literární dílo obsahovalo pokyny a návody pro asketický život. I když on sám mnichem nebyl, přesto je pokládán za učitele západního mnišství. Pro rané italské mnišství (a západní celkově) je charakteristická podpora mnišského života aristokracií. Prostřednictvím této podpory ale mnišství získává rys aristokratičnosti. Vstup do kláštera umožňoval mužům i ženám vyšší společenské postavení, které bylo ale spojeno s větší pýchou a povýšeností. Dalším rysem západního mnišství byla silná vazba mezi klášterem a církví.²⁰

Dalším velmi významným představitelem západního mnišského života ze severoafrické oblasti byl Augustin (354-430). Snažil se spojit kněžský a monastický život. On sám se stal roku 396 biskupem, ale ani tehdy neopustil svůj monastický život. Augustin za svého života zakládal kláštery a osobně podporoval mnichy a mnišky. Sepsal také vlastní mnišskou řeholi.²¹ Díky svému intelektuálnímu nadání je řazen mezi čtyři velké latinské církevní Otce. Byl to světec, který se neustále snažil šířit Kristovo učení, a zanechal po sobě svoji sepsanou nauku, která patřila mezi nejčtenější literaturu

¹⁸ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 15-16.

¹⁹ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 40-41.

²⁰ Srov. tamtéž, 41-42.

²¹ Srov. tamtéž, s. 43.

v ženských i mužských klášterech. Sepsal monumentální díla (byl také inspirován Plótínem), sestávající ze sto třinácti spisů, mezi hlavní patří např. *De Trinitate (O trojici) nebo De Civitas Dei (O obci Boží)*. K jeho spisům se také řadí dvě stě osmnáct dopisů, pět set žalmů, rozhovorů a komentářů Písma. Jeho Řehole se zakládala na dopise, který byl adresován světcově sestře (dopis 211), ale obsah dopisu byl pozměněn a určen pouze mnichům, nikoliv jeptiškám. Augustinova řehole obsahovala nařízení týkající se liturgie, předepisovala chudobu, četbu a mlčenlivost. Také spíše motivovala ke studiu a intelektuálním činnostem před manuálními pracemi (byl kladen důraz na četbu a meditaci jako potření lenivosti).²²

Díky založení klášterů v Marseilles a Lérins v Galii se v průběhu 5. století monasticismus šířil dál směrem na sever. Dá se říci, že církev v té době již monasticismus vstřebala, a to i díky tomu, že se mniši objevovali v řadách biskupského sboru. Na začátku 5. století je ale klášterní hnutí okrajové. Nedostává se mu zatím ve světě celkového přijetí. Obzvláště senátorské šlechty (mezi které patřil i např. Rutilius Namatianus) byly pohanské a hleděly na askety s nepochopením a nechutí. I mnozí biskupové klášternímu hnutí nedůvěřovali. Mniši mohli dokonce představovat hrozbu pro hierarchii křesťanského uspořádání společnosti. Proto roku 451 bylo chalkedonským koncilem usneseno, že kláštery budou spadat pod jurisdikci biskupů a mniši se nebudou vměšovat do církevních záležitostí. Monasticismus tak byl nucen přizpůsobit se okolnímu prostředí a dostat se pod jednu střechu s oficiální církví (už proto aby nezanikl, nebo nebyl pronásledován). Bylo nutné získat souhlas biskupů. Mezi obdivovatele se zařadil Théob, který mezi mnichy našel útočiště. Také Augustin, poté co se stal biskupem, hlásal, že mnišský život je hoden života biskupa. Napětí mezi oběma stranami postupně začalo ustupovat, a dokonce i několik klášterů začalo být pod ochranou biskupů.²³

Koncem 6. století představuje monasticismus Západu vlastní formu křesťanství a zároveň křesťanství rozšiřuje. 4. až 6. století lze nazvat jako dobu vítězného postupu mnišství. Jasným příkladem je samotný entuziazmus mnichů, i možnost snadno oslovit lidi, které by mohlo mnišství zajímat.²⁴

²² Srov. BLASCHKE, J. *Záhadný středověk*, Praha: Mladá fronta, 2006, s. 56-58.

²³ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 20-21.

²⁴ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 48-49.

2 Mnišské řády

2.1. Sv. Benedikt z Nursie

Papež Řehoř Veliký (540-604) po sobě zanechal nespočet děl, které se těšily velké oblibě, přičemž několik jeho děl bylo věnováno svatému Benediktovi (480-550) (např. *Život svatého Benedikta* nebo *Čtyři knihy rozprav*²⁵), jemuž Řehoř Veliký přikládal zvláštní význam. Benediktův život v těchto dílech popisuje jako příkladnou duchovní cestu, v níž klade důraz na úspěšné následování Ježíše Krista, připodobňování se mu a ukázání cesty zakoušení Boha.²⁶

Svatý Benedikt se narodil ve středu Italské Nursie v Umbrii, okolo roku 480. Zkažený a zhýralý způsob života, který v té době panoval v Římě, jej po studiích přiměl k odchodu a uchýlení se do samoty na východě od Říma. V této oblasti posléze založil a vybudoval dvanáct klášterů, které spravovalo dvanáct mnichů s opatem. Benedikt sám nad všemi dozoroval. V roce 529, asi 140 kilometrů na jih od Říma, založil klášter, který se později stal světoznámou metropolí benediktinského řádu. V tomto období napsal vlastní řeholní pravidla, inspirován asketickými a duchovními pravidly mnišského života sv. Jana Cassiana, sv. Basila Velikého a zvláště řeholí tzv. Magistra. Čerpal také ze spisů sv. Augustina s mnišskou tematikou a ze svých vlastních zkušeností. Sv. Benedikt je popisován jako člověk prostý, vyrovnaný, mírumilovný a přímý. Respektoval osobnost a individuální schopnosti druhého člověka, přičemž ale vyžadoval disciplínu. Z kláštera se tak stal domov, kde vládne mír, jaký dává Kristus, nikoliv mír světský.²⁷ O Benediktovi se nesmí zapomenout říci, že propagoval cenobitismus, tedy společný život bratří pod řeholí a opatem.²⁸

Svatý Benedikt během svého života sestavil mnišskou řeholi (i když dle některých zdrojů není úplně jisté, zda ji sestavil), která byla na Západě standardním vzorem řádové observance. Řehole se skládá z úvodu a sedmdesáti tří kapitol a předkládá podrobný plán uspořádání mnišské komunity.²⁹ Řehole není pouze příručkou, ale hlavně je to kniha duchovní, která určuje cestu k Bohu. Jsou v ní obsaženy záležitosti pozemské (jídlo a pití), dobré hospodaření a řešení konfliktů. Papež Řehoř

²⁵ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 24.

²⁶ Srov. GRÜN A. *Svatý Benedikt z Nursie*, Praha: Vyšehrad, 2004, s. 17.

²⁷ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, Praha: Libri, 2004, s. 15-17.

²⁸ Srov. ŠRÁMEK, J. *Mezi normou, reformou a praxí*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 28.

²⁹ Srov. LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, s. 26.

v této řeholi vyzvedává především dvě vlastnosti. První vlastností je její moudrost nebo také umírněnost. V překladu slova *discretio*, to také znamená rozlišování duchů. Tato vlastnost dovoľovala sv. Benediktovi rozlišovat ducha druhých lidí. Toho bylo využíváno u přijímání noviců, kde se jasně rozlišovalo, co je Boží vůle a co jen lidská ctižádost. Druhou vlastností, kterou vyzdvihoval papež Řehoř, byla „*průzračná řeč*“ (*sermone luculenta*), kterou byla Řehole sepsána. Benedikt byl znám studiem rétoriky a uměl výborně ovládat náležitě vyjadřování. Také věřil, že v člověku je dobro, nemoralizoval a neopovrhoval lidmi. „*Jeho řehole se stala jedinou platnou řeholí západního mnišství.*“³⁰ Bylo to tak především pro její vyváženou moudrost, mírnost a přizpůsobivost. Řehole se v dalších stoletích šířila dál přes Alpy na sever a v 7. století se prosazuje jako jediná platná řehole v kláštorech v Anglii. Benediktinské kláštery byly centry spirituality i kulturními a misijními středisky. Kláštery také zřizovaly školy, pořádaly misie po okolí a měnily tvář krajiny.³¹

2.2. Benediktýni

Řád benediktýnů, který založil sv. Benedikt z Nursie, představuje nejstarší formu řeholního života v latinské oblasti. Je to jediný řád z doby pozdně antického mnišství na území západní části bývalé římské říše, který přetrval až do současnosti. Řehole sv. Benedikta neboli klášterní pravidla sv. Benedikta jsou základním kamenem tohoto řádu. Řehole obsahuje duchovní rady, životní normy a také předepisuje disciplínu v klášteře s důrazem na poslušnost, pokoru a mlčenlivost. Podle ní má askeze sloužit k dokonalosti, a přitom netlumit lidského ducha členů komunity. Řehole bere ohled na slabé a nemocné, staré či neschopné jedince, uznává osobní dispozice jednotlivce a má pochopení pro slabost lidské povahy. Posláním řádu je šíření víry prostřednictvím kázání, misí a vzdělávání laiků.³²

Spiritualita benediktýnů je jednou z cest naplňujících touhu po věčných hodnotách, tedy hledání Boha v jisté odloučenosti komunity od jejího okolí, ať již v rozjímání nebo při práci.³³ U Benedikta je duchovní cesta způsobem uzdravení, na níž člověk dochází ke zdraví a celistvosti. Být duchovní znamená – být na cestě. Ale ta není

³⁰ GRÜN A. *Svatý Benedikt z Nursie*, s. 40.

³¹ Srov. GRÜN A. *Svatý Benedikt z Nursie*, s. 33-35, 40.

³² Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 9, 15.

³³ Srov. tamtéž, s. 9.

bez námahy a překážek, a k jejich překonání je třeba určitých metod. Ve svém duchovním růstu mnich s pomocí nástrojů, které mu Benedikt nabízí, přetváří své tělo a svou duši, aby stále jasněji vysvítala jejich původní a jedinečná podoba, dílo Boží. A právě klášter je dílnou, jež formuje a buduje pravou podobu člověka, který je na duchovní cestě.³⁴

V izolovanosti komunity viděl sv. Benedikt zásadní význam, protože se tím u členů komunity vzdalují světské myšlenky a tužby i všechny profánní návyky. Bojuje se tak se smysly, vůlí i pokušením.³⁵ Umět zacházet se svými myšlenkami a pocity je pro mnišství zásadní. Benedikt věřil, že jídlo, sexualita a touha po majetku se dá přeměnit pomocí askeze, postu a almužny.³⁶ Hlavními znaky benediktinského řádu je stálost v komunitě, projev bratrské lásky a žití na jednom místě. Hlavním prostředkem k dosažení tohoto způsobu života je pokora, čímž se rozumí nejenom bázeň před Bohem, ale také snaha navázat společenství s Bohem a s bližními, jakož i pěstování společenských ctností.³⁷ Pokora je naprosto zásadní. Je jednou ze základních pilířů monastických tradic a zásadně obohacuje život mnichů. Je to jistá kvalita bytí a stavu mysli, která se musí neustále vědomě rozvíjet (není to chování ani etická norma).³⁸

Opat má v klášteře významné postavení. Je hlavou komunity, otcem rodiny, zástupcem Krista a náleží mu absolutní poslušnost od ostatních mnichů kláštera. Musí ale být dobrým vůdcem/pastýřem. Také se každodenně v benediktinských klášterech čte z řehole krátký text, aby se nikdo z mnichů nevymlouval na její neznalost.³⁹

Základními pilíři benediktinského života jsou – četba Písma svatého, díky kterému mniši předávají dál zjevenou pravdu, dále slavení liturgie, při níž se člověk učí tajemství Krista a konání modliteb, ať soukromých či společných, a naposled manuální práce (ta dříve sloužila ke kultivaci krajiny, dnes se realizuje v oblasti uměleckých řemesel, vědy či pedagogiky). Posláním benediktýnů je šíření víry, kterou předávají při kázáních, misiemi nebo ve formě vzdělávání laiků. V praxi se všechny tyto prvky

³⁴ Srov. GRÜN A. *Svatý Benedikt z Nursie*, s. 41-42.

³⁵ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 9.

³⁶ Srov. GRÜN, A. *Nebe začíná v tobě*, Praha: Portál, 2012, s. 63-64.

³⁷ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 9.

³⁸ Srov. JAMISON, CH. *Hledání svatyně*, Praha: Argo, 2016, s.71-72.

³⁹ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 10.

prolínají. U benediktýnů je podstatné zmínit, že uznávají Pannu Marii a projevují jí zvláštní úctu.⁴⁰

Benediktýni se zahalují do černého hábitu s cingulem a černým škapulířem. Dle Benedikta by měli být mniši oblečeni do dvou svrchních oděvů s kapucí a širokými rukávy. Pod nimi by měli mít dva spodní oděvy. Měli by také mít plátěný nebo kožený opasek, zástěru nebo škapulíř s kapucí, boty, šátek, pisátko a tabulku.⁴¹ Oblečení je pro mnichy důležité, neboť značí příslušnost k určité společenské skupině a symbolizuje odchod ze světa. Po stoletích se šat mnichů vyvíjel od koží kůže až po elegantní pláště.⁴²

Uchazeč, který chtěl vstoupit do řádu, absolvoval nejprve přibližně půlroční kandidátskou dobu, v níž se seznamoval s prostředím a životem v klášteře. Posléze se, po vyjádření souhlasu členů, připravoval na praktický život v klášteře a studoval řeholi. Komunita poté hlasovala, zda kandidát smí složit tři obvyklé sliby. Jednalo se o tři sliby – čistoty, chudoby a poslušnosti, k nimž také náležel slib stálosti k určité komunitě a slib změny mravů.⁴³ Mnich musel být poslušný (bez rozumu, bez myšlení) k představenému kláštera a klášterní řeholi. Přílišné pochybování o přijatém rozkazu bylo považováno za nekázeň, a naopak absolutní poslušnost se chválila. Chudoba znamenala neoplyvat přebytečným majetkem. Motivací pro vzdání se majetku bylo několik. Jednou z nich bylo následování Ježíše Krista, který sám žil v chudobě a chudé nazýval blahoslavenými. Nadbytek majetku mnohdy zapříčiňoval lakomství a ztrátu důvěry v Boha, což bylo další motivací. Čistota (také označováno jako panictví/panenství) uchovávala hodnotu pravých, nejčistších a nejintimnějších manželských vztahů. Panictví bylo označováno jako dokonalá forma zdrženlivosti, která člověka činí svobodným a nezávislým.⁴⁴

Život v klášteře se skládal z modlitby, meditace, ticha, práce, četby a myšlenek. Modlitba byla vnímána jako akt, kdy člověk Boha oslovuje jako někoho blízkého (otce, přítele). Její význam byl – obecný a specifický. U specifického jde o činnost, kdy lidé obracejí svou mysl a srdce k Bohu, aby ho důvěrně oslovili. V obecném významu byla modlitba chápána jako různorodá činnost (náboženské rituály, volání k Bohu v tíživé

⁴⁰ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 10.

⁴¹ Srov. tamtéž, s.10-11.

⁴² Srov. ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského východu*, s. 73-74.

⁴³ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s. 14.

⁴⁴ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského východu*, s.78, 84, 99, 113, 117, 136-137.

situaci, ...). Benedikt vyzýval k tomu, aby řeholník neustále trávil čas v modlitbách, a aby ve svém srdci měl neustále živý obraz Boha, kdy jej v těžkých chvílích může oslovit a myslet na něj.⁴⁵ Meditace měla sice významné místo v řeholním životě, ale Benedikt žádné meditační techniky nespécifikoval. Oblíbenou praxí bylo opakování slovních formulací, což praktikovali i pouštní otcové. Díky opakování mohli nalézt svou vnitřní svatyni a dokázat tak ztišit mysl i rozptylující myšlenky. Velmi oblíbený byl verš ze Žalmů: „*Bože, vysvobod' mě, Hospodine, na pomoc mi pospěš*“, kterým benediktýni zahajovali svoji společnou modlitbu.⁴⁶ Četba byla pro Benedikta hlavním prostředkem meditace a nástrojem, jak trávit čas v tichu. Čtení vnímal jako jedinečnou možnost kreativního využití času v tichu a o samotě. Mlčenlivost byla součástí řehole sv. Benedikta. On sám odsuzoval „žvanění“, které vede k hříchům, vulgarismům či pomluvám.⁴⁷ Mlčení bylo u mnichů chvályhodné a sloužilo jako cesta, aby objevili pravdu vlastního srdce. Mlčení osvobozovalo od neustálých myšlenek, od emocí, posuzování a odsuzování druhých lidí a promítání lidských chyb na druhé.⁴⁸

2.3. Cisterciáci

Řeholí sv. Benedikta se také řídí řád cisterciáků. Tento řád vznikl z přání k návratu k prostému životu v odloučenosti, věnovanému práci a rozjímání. Hlavním znakem jejich spirituality byla jednoduchost a prostota, která ovlivňovala vnitřní i vnější život mnichů. Cílem v jejich životě bylo být chudými i s chudým Kristem. Chórová modlitba, duchovní četba, tj. četba Bible, církevních otců a životopisů svatých a osobní rozjímavá modlitba byly na prvním místě v jejich každodenním životě. Druhé místo pak zaujímal manuální práce. Jejich askeze byla velmi důsledná. Žili odděleni od měst na odlehlých a vzdálených místech v přísné klauzuře. Stejně jako benediktýni tak i cisterciáci uctívali Pannu Marii. Sami sebe nazývali Bratry Panny Marie a všechny řádové kostely jí byly zasvěceny. Tak jako premonstráti, dominikáni a servité patřili i cisterciáci mezi největší šířitele modlitby „*Zdravas Maria*“.⁴⁹

Cisterciáci se také věnovali nemocným, o čemž svědčí řádové předpisy, které stanovovaly pravidla pro nemocné i pro klášterní nemocnice, a také dochované lékařské

⁴⁵ Srov. JAMISON, CH. *Hledání svatyně*, s. 56-57.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 58-61.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 44, 62-66.

⁴⁸ Srov. GRŮN, A. *Nebe začíná v tobě*, s. 44-46.

⁴⁹ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, s.153, 156.

spisy. Klášterní nemocnice, ve kterých se členové řádu starali o nemocné mnichy, sloužily také pro slabé a přestárlé mnichy jako poslední útočiště.⁵⁰

Všichni členové řádu se zavazovali k naprosté oddanosti církvi, poslušnosti, chudobě a k manuální práci, což jim mělo pomoci k dokonalosti a přiblížení se Bohu. Cisterciáci nepřijímali do svých klášterů obláty (děti), což se ale neslučovalo s řeholí sv. Benedikta. Jejich život býval velice tvrdý, rozdělený mezi modlitbu, rozjímání a práci. Odpírali si dostatek spánku i stravy. Konvrši (ti, kteří se obrátili k řeholnímu životu v dospělosti) byli většinou negramotní, nosili řeholní oděv, skládali řeholní sliby, ale od chórových mnichů žili odděleně. Mnišský oděv cisterciáků se skládal z bílého hábitu s černým škapulířem, který byl přepásán černým plátěným cingulem nebo koženým opaskem stejné barvy. Tento hábit nosili s kapucí nebo bez ní podle zvyklostí jednotlivých klášterů. V samém začátku byly jejich hábity šity z nebarvené surové vlny šedého odstínu. Proto se cisterciákům také říkalo šedí mniši.

3 Žebravé řády

3.1. Sv. František z Assisi

Sv. František se narodil roku 1181 v Italském městě Assisi. Pocházel ze šlechtické rodiny, a také se jako šlechtic ve svém mládí choval. Válka mezi Assisi a Perugií ale zapříčinila změnu způsobu jeho života. V této válce proti sobě bojovali měšťané a šlechtici. František neváhal, postavil se na stranu měšťanů, a snažil se je bránit. Měšťané však prohráli a František se ocitl v zajetí a byl dlouho vězněn. Onemocněl zde vleklou nemocí, ze které se poměrně dlouhou dobu zotavoval. Po této životní zkušenosti následně proměnil celé své dosavadní hodnoty, na kterých stavěl svůj život. Obrátil svou pozornost hlavně na nemajetné lidi a malomocné, kteří žili na okraji tehdejší společnosti. Františkovo setkání s malomocnými a ošetřování malomocných vedlo k radikálnímu životnímu obrácení.⁵¹

Jeho životní a duchovní přeměna byla ovlivněna několika situacemi. Prvním krokem byla pouť do Říma. František si obléknul šaty žebráka, a tak se zařadil do společenské třídy těch, co nemají žádná práva. Jedl starý okoralý chléb, který dostával od lidí. Tyto životní podmínky těch, co žijí jen z ruky Boží Prozřetelnosti a nemají

⁵⁰ Srov. FOLTÝN, D. CHARVÁTOVÁ, K. SOMMER, P. *Historia Monastica I*, Praha: Filosofia, 2005, s. 34-35.

⁵¹ Srov. PACIFIK, M. *Důvěřuji Bohu, a proto i bližnímu*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 9-10.

zastání lidských práv, ho velmi ohromovaly. Dalším krokem vedoucím k jeho přeměně bylo setkání s malomocným. Jako každý člověk, i František se děsil lepry. Kdykoliv takového člověka potkal, odvrátil se s odporem. Ale jednoho dne už to neudělal. Vzal nemocného člověka ke svému koni, a dokonce jej prý i políbil. To byl další velmi rozhodující moment v jeho životě. Později pochopil, že Ježíš je opravdu přítomen v lidech, kteří trpí.⁵² Zásadním krokem, který vedl k přeměně jeho osobnosti, mělo pak být vidění Krista v kostele sv. Damiána poblíž Assisi, který na něj promluvil z ikonického kříže, a také slyšení Matoušova evangelia o rozeslání učedníků, při opravě malé kapličky Panny Marie Andělské.⁵³

Jedinečným rysem Františkovy spirituality bylo následování Krista ukřižovaného a velice hluboká láska ke Kristovu lidství. Tato láska ho na jedné straně vedla k hledání Krista v jeho chudých a nemocných bratřích, a na druhé straně ho vedla k mučednictví.⁵⁴ František svou lásku zaměřoval především na nemocné, postižené tělesnou vadou, duševně choré a nezaměstnané. Dále i na ty, kteří nemohou najít ve společnosti své místo, a i na ty, jež jsou vězňeni.⁵⁵ Jeho apoštolské úsilí mu umožnilo napsat několik velice důležitých spisů. Patří mezi ně listy lidem rozličných stavů a slavný *Chvalozpěv na stvoření*, který je také známý jako *Píseň bratra slunce*. Až do své smrti nosil na svém těle stigmata, kterými se identifikoval s ukřižovaným Kristem.⁵⁶

Řehole sv. Františka předepisuje spíše vnitřní postoje bratří než vnější formu jednání. Tím vyslovuje naprostou důvěru v osobní poctivost a horlivost každého řeholníka. Její originál je dodnes uložen v bazilice sv. Františka v Assisi.⁵⁷

3.2. Františkáni

Františkáni se řídili podle řehole sv. Františka, a to bez výkladů a dodatků (*sine glossa*). Jejich cílem byl společný život a usilovná snaha žít co nejvěrněji podle evangelia a při tom zachovávat opravdovou chudobu a poslušnost. Naprosto odmítali držbu majetku, protože prostřednictvím evangelní chudoby hledali spojení s Kristem. Žili ze své práce, a i z vyžebraných almužen. Jejich chudoba byla natolik přísná, že nesměli mít vůbec žádné peníze, a tak v řádových kostelích chyběly i pokladničky.

⁵² Srov. ROUGIER, S. *František z Assisi*, Brno: Petrov, 1990, s. 13-14.

⁵³ Srov. PACIFIK, M. *Důvěřuji Bohu, a proto i bližnímu*, s. 11.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 12-13.

⁵⁵ Srov. ROUGIER, S. *František z Assisi*, s. 28.

⁵⁶ Srov. PACIFIK, M. *Důvěřuji Bohu, a proto i bližnímu*, s. 12-13.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 62.

Hospodaření s penězi prováděly světské osoby, které byly pověřeny finančními starostmi konventů.⁵⁸

Fraternita je jedním ze základních pilířů františkánské spirituality, která se liší od pojetí jiných řeholních komunit. Dle sv. Františka je fraternita všude tam, kde jsou bratři shromážděni kolem Ježíše. Dalším pilířem řádové spirituality byla modlitba růžence. Františkánský růženec byl tvořen sedmkrát deseti Zdrávasy, k nimž byly přidány ještě další dva, které upomínaly na zbožné tradice Mariiných 72 let života. Tento růženec se značně rozšířil díky svatému Bernardinu Sienskému, který sedmiradostný růženec nosil stále na cingulu.⁵⁹

Řád se nespécializoval na zaměření určité činnosti. Apoštolát vykonávali prostřednictvím misí, kázáními a konáním exercicií. Privilegiem tohoto řádu bylo právo světit křížové cesty. Činnost řádu se odvíjela podle aktuálních místních potřeb. Proto působili františkáni i v duchovní správě, v nemocnicích, vězeních a všude, kde jich bylo třeba. Zájemci, kteří se chtěli stát členy řádu, museli prokázat schopnost života ve společenství a ochotu k jednoduchému životu podle evangelia. Pokud byl kandidát přijat, absolvoval přibližně rok společného života jako postulát. Asi po roce skládal první (dočasné) sliby. Definitivně byl přijat až složením slavných (doživotních) slibů.⁶⁰

Františkáni nosili tmavohnědý hábit s volnou kapucí, přepásaný bílým provazovým cingulem (znamení chudoby), se třemi uzly (trojice slibů). V roce 1686 museli františkáni na českém území nosit kožené sandály místo dřeváků. Dnes už ale sedmiradostný růženec, sandály a ani plášť nejsou povinnou součástí oděvu.⁶¹

3.3. Minorité

František označil řád (minoritů) za menší bratry (*fratres minores*), a tím vymezil jejich podstatu. Název „menší“ vyjadřoval vztah a postoj ke všem okolo, zvláště ale k Bohu. Označení „bratr“ vyjadřovalo vztah mezi členy. „Být menší“ vyjadřovalo vykonávání pokorné služby lidem, a to na základě svobodné volby. Tato služba byla usnadněna chudobou, pokorou a bratrskou láskou samotných mnichů. Láska u Františka byla kultovní záležitostí. Ohromně miloval celým svým srdcem vše živé i neživé, neboť

⁵⁸ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III.díl, I. svazek, Praha: Libri, 2006, s. 227.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 228.

⁶⁰ Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III.díl, I. Svazek, s. 228.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 229.

ve všem viděl dílo Spasitele. I smrt nazýval „sestrou“. U řádů je kladen velký důraz na poslušnost církvi a její autoritě. Kříž, který František velmi miloval, eucharistie či tajemství neposkvrnění Panny Marie mají zvláštní místo v řádové spiritualitě. Minorité se zaměřovali hlavně na chudé vrstvy obyvatelstva, na mládež a na ty, kteří byli za pobytu v nemocnici nebo ve vězení vytrženi z běžného života. Tito bratři se zabývali duchovní správou na farách, studiemi, kazatelskou činností i vyučováním na školách.⁶²

Člověk, který měl zájem o vstup do řádu, musel nejprve absolvovat tzv. postulát na jeden nebo dva roky. Pak následoval noviciát, který trval rok. Po jeho završení se skládali jednoduché (časné) sliby, které se obnovovaly, než uchazeč složil sliby slavné (věčné). Oděv minoritů byl popelavý a býval sešíván i z pytlů. Později se barva změnila na červenou. Dnes nosí příslušníci řádu na misiích hábit barvy šedé. Později přibyla nevelká kapuce. Jejich tunika byla přepásaná bílým provazovým cingulem se třemi uzly (tři sliby), na němž byl připevněn na levé straně růženec se sedmi desátkami.⁶³

4 Tovaryšstvo Ježíšovo

Velmi významným řádem v mnišské křesťanské tradici je i Tovaryšstvo Ježíšovo, které oslaví za pár desetiletí 500 let od svého založení v roce 1540. Minulost tohoto řádu byla bohatá, složitá a často bouřlivá. Tovaryšstvo, které bývalo obdivované i haněné, bylo a je nesnadné kamkoli zařadit. A přitom je to „jen“ jeden z mnoha náboženských řádů katolické církve.⁶⁴

4.1. Ignác z Loyoly

V roce 1540 založila skupina deseti mužů společenství, kterému dali název Tovaryšstvo Ježíšovo (*Societas Iesu* a odtud „jezuité“), neboť podle nich měl být zakladatelem Ježíš. Jezuité proto nemají pouze jednoho zakladatele. Dodnes jezuité používají za svým jménem zkratku „SJ“. Jedna z nejvýznamnějších osobností v začátcích řádu byl Ignác z Loyoly (1491-1556), rytíř a šlechtic, který je nazýván zakladatelem, protože měl velmi silný vliv na vznik tohoto řádu.⁶⁵

⁶² Srov. BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III.díl, I. Svazek, s. 131-132.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 132, 134.

⁶⁴ Srov. O'MALLEY, J. W. *Jezuité*, Praha: Pragma, 2015, s. 7.

⁶⁵ Srov. KIECHLE, S. *Jezuité*, Praha: Grada Publishing, 2012, s. 11.

Životopis Ignáce, který posílal své členy do celého světa, čímž si vybudoval chválu i obdiv, na druhé straně ale také odpor a nenávisť, začínal obvykle poukazem na jeho baskický původ. Ignác z Loyoly (neboli Enneco López de Loyola) se narodil v roce 1491 v severošpanělské provincii Guipúzcoa, na hradě Loyola u Azpeitie. Později, za studií v Paříži, si své jméno změnil na Ignác. Ignác se narodil do rodiny s dosti „volnou“ morálkou, která nevedla příliš mravný život, což jej nejspíše poznamenalo.⁶⁶

Ač byl Ignác určen stát se duchovním, jeho přáním bylo být rytířem. Otec jej ve čtrnácti letech poslal ke královskému komořímu Donu Velázquezovi de Cuéllar, do Arévala. Zde měl získat vzdělání a naučit se všemu, co v té době každý rytíř musel ovládat.⁶⁷ V roce 1515 přišel jeho pán, u kterého se učil, o postavení a bohatství, a posléze zemřel. Ignác vzápětí zjistil, že pozemská sláva je pomíjivá. Ve třiceti letech byl povolán do války proti Francouzům. I když vypadal boj beznadějně, Ignác byl až neuvěřitelně odvážný. Jeho odvážnost mu ale hned na začátku boje zapříčinila zranění, když jej zasáhla koule z kanonu a rozdrtila mu nohu. Ze zranění se musel zotavovat několik dlouhých měsíců ve velkých bolestech. Uzdravil se, ale už nadosmrtně kulhal, což jej donutilo vzdát se kariéry rytíře. Při zotavování se velmi nudil (nesměl se hýbat), a proto se pustil do čtení duchovních knih (Ježíšův život, legendy o svatých, zázračné příběhy o asketech). Díky bujně fantazii si představoval, jak svatý v podobě hříšníka či prosebníka prochází světem. Postupně se zamýšlel nad svojí kariérou i nad svým duchovním smýšlením a vyvodil z toho, že to, co zakusil, byla vůle Boží. Kompletně se přeměnil. Opustil svoji rodinu, a v oděvu anonymního prosebníka se vydal na pouť do Jeruzaléma.⁶⁸

Nejdříve se zastavil v Manrese u Barcelony, aby zde završil svou duchovní zkušenost. Nakonec, a hlavně kvůli hrozbě moru, zde Ignác zůstal skoro rok. Prováděl zde přísný půst, sebemrskání, umrtvování, modlitby a další praktiky, které byly velmi extrémní. Kvůli těmto praktikám ovšem trpěl těžkými depresemi, které ho nakonec málem stály život. Zachránil jej vnitřní hlas a on se rozhodl změnit své praktiky a režim. Jeho duševní stav se natolik zlepšil, že mohl pomáhat jiným, kteří s ním chtěli „mluvit o Bohu“. Tento moment byl klíčový pro jeho duchovní život a také tento moment ovlivnil spiritualitu celého Tovaryšstva. Začal odmítat model svatosti, trestání těla za účelem rozvinutí duše a odvrácení se světu. Jeho přeměna a duchovní útěcha mu často

⁶⁶ Srov. KYRALOVÁ, M. *Ignác z Loyoly*, Praha: Zvon, 1992, s. 9-10.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 10.

⁶⁸ Srov. KIECHLE, S. *Jezuité*, s. 12-13.

poskytovala vize. Byl přesvědčen, že jej Bůh nenásilně učí a ukazuje mu správnou cestu. Vše, co se odehrávalo v jeho duši i v duších ostatních lidí, kteří se mu svěřovali, pečlivě zapisoval. Tyto zápisky následně sehrály klíčovou roli pro jeho dílo *Duchovní cvičení*.⁶⁹

Pro vzrůstající hrozbu muslimů se musel z Jeruzaléma vrátit do Evropy. Neustále se ptal sám sebe, co je jeho úkolem. Odpověděl si, že bude pomáhat duším a tím tak utěšovat naléhavou duchovní žízeň své doby.⁷⁰

Ignác z Loyoly byl velmi pokorný, až houževnatě. Dokázal snášet pronásledování inkvizicí i spory s kardinálem Caraffou (pozdější papež Pavel IV.). Držel se pevně svých zásad, pokud nabyl přesvědčení, že jsou v souladu se službou Bohu. Říkalo se, že měl krásný dar – dovedl naslouchat lidem a bral si poučení z jejich názorů a myšlenek.⁷¹ August Franzen o něm napsal: „*Byl jedním z největších mystiků, jeho mystika však byla bez jakéhokoliv subjektivního blouznění. Byla nazvána mystikou služby, byla to střízlivá oddanost Kristu jako Pánu*“.⁷²

Tovaryšstvo Ježíšovo vzniklo z uvědomění Ignáce a jeho přátel, kteří chtěli vytvořit pevnější organizaci (už nebýt jen volným společenstvím), která by nesla Ježíšovo jméno, proto ten název. Schválení organizace potvrdil roku 1540 papež Pavel III bulou *Regimini militantis Ecclesiae* (Řízení bojující církve).⁷³

4.2. Specifika jezuitského řádu

Tovaryšstvo Ježíšovo se vesměs nelišilo od ostatních kněžských (kde většina členů má kněžské svěcení) řeholních řádů, protože bylo schváleno církevní vrchností a jeho členové skládali v souladu se zákony této společnosti veřejné sliby. I přes svá velká bohatství bylo Tovaryšstvo Ježíšovo řádem žebrovým, tedy tím řádem, který žil z darů a podpor věřících a almužen. Avšak jsou zde i otazníky nad opravdovou chudobou řádu, jestliže tento vlastnil v Římě nádherné budovy, vily, apod, kde bydleli otcové řádu a kde měli obrovský majetek.⁷⁴

Ústavou řádu se staly *Konstituce (Constitutiones Societatis Iesu)*, které Loyola vypracovával od roku 1541. Text byl hotov v roce 1552 s pomocí řádového sekretáře

⁶⁹ Srov. O'MALLEY, J. W. *Jezuité*, s. 14-15.

⁷⁰ Srov. KIECHLE, S. *Jezuité*, s. 13-14.

⁷¹ Srov. CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, 2. vyd., Praha: Hart, 2002, s. 25.

⁷² CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s. 25.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 22.

⁷⁴ Srov. TONDI, A. *Jezuité*, 3. vyd., Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962, s. 90-94.

Jana de Polanco. Ignác jej upravoval a zpřesňoval až do své smrti. Následovníci jej ovšem nikdy neměnili, a to ani po obnovení řádu v roce 1814 (starý řád trval do roku 1773) a tuto nepozměněnou *Konstituci* plně respektuje i dnešní Tovaryšstvo. *Konstituce* obsahovala deset kapitol, kde se shrnuje to nejdůležitější, čím se jezuité řídili. Obsahuje pasáže o organizaci, misijním a kněžském poslání, výchově a vzdělání mládeže, a hlavně o chudobě a poslušnosti.⁷⁵ *Konstituce* nebyly tedy pouhou sbírkou nařízení a pravidel, ale byly především ucelenou prezentací cílů a ideálů. Provázely člena od jeho vstupu do Tovaryšstva a po celou dobu přípravy, až po jmenování do prvního úřadu. Představovaly portrét ideálního jezuitu. Doporučovaly meditační praktiky pro začátečníky a pokročilé, neboť Loyola věřil, že duševní i duchovní růst je možný (právě pomocí praktik). *Konstituce* byly natolik pružné i pevné ve vedení, že se Tovaryšstvo dokázalo přizpůsobovat okolnostem, aniž by ztrácelo na své identitě. Vycházelo totiž z předpokladu, že se křesťanství dá zkombinovat se světskou kulturou (to také podporoval už Tomáš Akvinský).⁷⁶

Ignác usiloval o to, aby se jeho nástupci vyvarovali přílišné povolnosti, a naopak i nadměrné tvrdosti (byla to tedy tzv. „střední cesta“). Na prvním místě bylo *missio* (poslání), zakazovala se vnějšková ctižádostivost a každý z řádu měl také zakázáno usilovat o významné církevní hodnosti mimo Tovaryšstvo. Řád byl výhradně mužský, ale přesto měl ohlas i mezi ženami, Ignác ale kompletně vyloučil zřízení ženské větve řádu (o které usilovala Isabela Roserová, jedna z příznicek Tovaryšstva). Ignác tedy založil velmi životaschopný řád, který se výrazně podílel na obrodě římské církve, k čemuž mu pomáhalo zaměření na školskou, misijní a katechetickou činnost. Po jeho smrti se řád dělil na jedenáct provincií, v nichž existovalo více než 67 řádových domů. Šíření řádu nastalo nejprve v jižní Evropě (Itálie, Španělsko, Portugalsko) a později pokračovalo i ve střední a západní Evropě, kde se střetávalo s vlnou protestantské reformace.⁷⁷

Nesmírně významným pilířem jezuitského řádu bylo dílo Ignáce – *Duchovní cvičení (exercicie)*. Ta se snažila napomoci mnichům rozvíjet jejich přirozené síly systematickým cvičením až k nejvyšší (síle). Vycházela z předpokladu, že dokonalost spočívala jen v tom, že člověk, který se ve svém obvyklém stavu díval na život z nesprávné a pomíjivé perspektivy (a jednal tak pochybeně), si osvojí svobodný, na

⁷⁵ Srov. CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s 25-26.

⁷⁶ Srov. O'MALLEY, J. W. *Jezuité*, s. 18.

⁷⁷ Srov. CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s 25-28.

nejvyšší cíl zaměřený způsob nazírání a jednání. V prvním pojednání exerciciích bylo definováno poslání člověka, který měl jednat podle vůle Boží a v souladu s nejvyšším mravním řádem.⁷⁸ „*Je nutné, abychom všichni byli lhostejní vůči stvořeným věcem a proto neusilovali více o zdraví než o nemoc, o bohatství než o chudobu, o čest více než o potupu, více o dlouhý život než o krátký. Jen to je hodno našeho úsilí, co nás dostane blíže k onomu cíli, pro který jsme stvořeni.*“⁷⁹

Exercicie tedy představovaly asi hodinové cvičení, které obsahovalo meditace a modlitby. Hlavní důraz byl kladen na práci s představivostí, biblickými výjevy a obrazy a své místo tu také měly myšlenky, které Ignác formuloval na základě imaginací o rytířském světě. Cvičení se snažila působit na „duši“ a snažila se vybízet mnichy k tomu, aby se s nimi ztotožnili, vytvářela nové pojetí života, podněcovala nové pocity a myšlenky a byla motivací k osobní modlitbě. Jedinci, kteří prováděli exercicie, byli vedeni k tomu, aby svůj život nově uspořádali dle Boha a svá životní rozhodnutí činili ve světle víry a zároveň aby jim vztah s Bohem přinášel útěchu a vnitřní klid. Exercicie trvaly původně čtyři náročné týdny, v současné době trvá tento kurz pět až osm dní (v odloučení a tichu). Exercicie hrály významnou roli při vzniku řádu, když Ignác věnoval soupis exercicií několika svým spolužákům v Paříži. Všichni jeho spolužáci po čtyřech týdnech těchto náročných cvičení zcela změnili svůj život – oddali se modlitbě, přijali chudobu (projev nesouhlasu se sekularizací církve). Jejich cílem bylo pomáhat duším, tedy založit víru na kázání, vzdělávat a vést lidi, kteří usilují o duchovní růst a reformovat církve zevnitř (jejího ducha).⁸⁰

Dle jezuitské nauky není možné nalézt Boha v pouhém nečinném, extatickém opojení, ale naopak v jasném poznání Boží vůle a v aktivní činnosti řídicí se tímto poznáním. Podle této nauky tedy člověk mohl být dokonalý tehdy, jestliže celé jeho konání a jednání bylo takové, aby neustále směřovalo k větší cti Boží. Toto chápání obracelo dosud převládající víru ve zvláštní povolání a úctu několika málo vyvolených lidí. Ti, kteří byli zbožní, ale nikdy se jim nedostalo osvícení, mohli teď před sebou mít cestu, po níž i oni mohli dospět k dokonalosti, a to se stejnou jistotou, s jakou mohli hledět na Boha jen ti nečetní, které Bůh sám k sobě pozdvihl.⁸¹

⁷⁸ Srov. FÜLÖP-MILLER, R. *Moc a tajemství jezuitů*, 3. vydání, Praha: Rybka Publishers, 2006, s. 13-14.

⁷⁹ Tamtéž, s. 14.

⁸⁰ Srov. KIECHLE, S. *Jezuité*, s. 16-17.

⁸¹ Srov. FÜLÖP-MILLER, R. *Moc a tajemství jezuitů*, s. 14.

Další významnou oblastí působení Tovaryšstva bylo školní vzdělávání mládeže. To bylo pro řád náboženský odvážné a nové. Ignác rozhodl o zakládání kolejí, poskytování pro ně učitelského sboru, ale přesto chtěl zachovat identitu řádu jako misionářského řádu. Jezuitům se povedlo oba dva prvky spojit. Po Ignácově smrti už existovalo asi třicet kolejí (v Itálii i v jiných zemích jako Polsko a Německo – pozdější) Koleje nabízely vzdělání a zároveň z nich byli vybíráni noví adepti. Jezuité zjistili, že díky kolejím mohli navazovat kontakty s obyvatelstvem, kteří by jinak o jezuitské kostely nejevili zájem. Koleje plnily významnou roli ve městech a přispívaly k rychlému rozvoji řádu. Jezuité byli totiž první, kteří vymysleli systém výuky otevřený pro všechny studenty, duchovní i laiky. Udělali ze systému výuky samostatnou a základní větev náplně vlastní činnosti a teprve později je pak následovaly další řády, mužské a ženské. Kulturní i náboženský vliv těchto zařízení se nedá na celém světě docenit.⁸²

A nyní o základech řádu. Tovaryšstvo byl řád řeholních kleriků a jeho základ tvořili kněží. Ti skládali tradiční sliby chudoby, čistoty a pokory a k tomu ještě zvláštní slib poslušnosti Svatému otci (papeži). Nosili černý talár s cingulem a na hlavě měli černý klobouk. Spiritualita řádu (v Duchovních cvičeních a Konstitucích hlavně) byla teocentrická, zaměřená na Boha, hledající jej ve všem a sloužit mu. Zároveň byla i humanistická, tedy viděla Boží slávu v dobru lidí (milovat člověka nejen v Bohu samém, ale i v člověku). Život v Tovaryšstvu vyžadoval od všech členů sebeovládání, upřímnou otevřenost i bratrskou lásku. Představení pak museli být moudří a mít dar rozhodnosti. Poslušnost byla zásadní a k ní se vracel i Ignác v mnohých svých dopisech (např. List o poslušnosti z roku 1553).⁸³

Členové řádu Tovaryšstva se dělili na tři základní skupiny (převzato z Konstitucí). Nejvýše stáli kněží (otcové), dále to byli scholastikové (studující členové) a dále bratři koadjutoři/laici, kteří se starali o bezprostřední chod řádových domů (např. jako vrátní, řemeslníci, lékárníci apod.). Úplně nejvýše v kněžské skupině stáli profesori (patres quattuor votorum), za nimi pak stáli duchovní pomocníci (coadiutores spirituales). Nebylo jednoduché být přijat do tohoto řádu. Prokázání touhy po účasti na životě v tomto společenství bylo nedostatečné. Ten, kdo chtěl opravdu vstoupit do tohoto řádu (většinou mládenci mladší dvaceti let), se musel podrobit posouzení a

⁸² Srov. O'MALLEY, J. W. *Jezuité*, s. 18-20.

⁸³ Srov. CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s 39-41.

oprávněnost svého předsevzetí si musel ověřit sám (pomocí dvouletého noviciátu). Díky těmto letům noviciátu se mohli jednotlivci jako hosté seznámit s poměry a rozhodnout se, zdali zůstanou, či odejdou. Pokud uchazeč zůstal, prošel exerciciemi a poté krátkou zpovědí. Po ní si směl obléknout řádový oděv. Absolvováním tohoto noviciátu se nový člen zařadil mezi plnoprávné členy řádu a nadále už musel dodržovat všechny předpisy a zásady Tovaryšstva.⁸⁴

5 Perspektivy fenoménu mnišství

5.1. Nástin dalšího vývoje po 2. sv. válce

Kláštéry a řády byly začleněny do klidné a nerušené samozřejmosti katolické církve, která trvala až dlouho do doby po polovině 20. století. Pro obecné dějiny mnišství novější doby byl charakteristický zřejmý proces konsolidace a stabilizace. Většina nových či obnovených společenství měla už za sebou fázi vzniku a rozvoje. V mnišských řádových komunitách se vyzdvihovalo zachování dědictví a věrnost mnohdy heroickým začátkům. Toto bylo nutné pro posilování sebevědomí a smyslu pro vlastní společenství, neboť existovala různá jiná, velmi četná společenství. Bylo třeba zachovat činnost a práci a pokračovat v ní. Řády se snažily otevřít věřícím lidem cestu do kláštera a řádu, ale bylo zapotřebí sil od nováčků, aby se mohly plnit normy a příkazy daného kláštera. V roce 1965 byl počet řeholníků v Evropě okolo 336 000, ale od té doby klesá.⁸⁵

Díky tomu, že se kláštéry a řády staraly o nemocné v sociálně-charitativním sektoru i fungovaly ve školství a při výchově, sloužily jako poukaz na službu církve světu. Pečovatelská služba bratří a sester během obou světových válek prokázala rovněž ochotu sloužit národu. V současné době se misijní práce konají v národech „třetího světa“ a jsou konané řeholníky.⁸⁶

Mniši a mnišské řády byly často až do (přibližně) sedmdesátých let 20. století perzekuováni. K útokům na kláštéry a pronásledování řeholníků docházelo během španělské občanské války či za národněsocialistické vlády v Německu.⁸⁷ Obzvláště k silným perzekucím docházelo ve východních blocích komunistického východu. V České republice se kvůli rostoucímu vlivu Sovětského svazu začal měnit postoj

⁸⁴ Srov. CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, s. 53-54.

⁸⁵ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 150.

⁸⁶ Srov. tamtéž.

⁸⁷ Srov. tamtéž.

domácích komunistů ke katolické církvi. Už v roce 1947 byla církev v ČR označena za významného spojence USA a světového imperialismu. Od té doby se začala pozornost upírat hlavně na církevní hodnostáře, kteří měli kontakty se zahraničím. Od roku 1949 zaznívaly hlasy pro zabránění klášterů a tím omezení vlivu řeholníků, a pro získání velkého počtu budov. V roce 1950 probíhalo obsazení klášterů ve dvou etapách – první se týkala sedmi nejpočetnějších řádů (např. salesiáni, jezuité, františkáni apod.), jejich kláštery měly být zabráněny, a ve druhé etapě měli být v jednom dni svezeni do dalších centralizačních klášterů členové zbylých řádů. Kláštery byly obsazeny a jejich majetek byl převzat vybranými zmocněnci komunistického režimu. Řeholníci byli podrobováni mnohahodinovým výslechům, často v hrozných a brutálních podmínkách. Za takových podmínek nebylo těžké získat od vyslýchaných přiznání. Všichni obvinění až na pár výjimek byli většinou odsouzeni (za pokus o rozvrácení lidově-demokratického zřízení v České republice, spojenectví s nepřátelskými silami apod.). Další zatýkání pak probíhala podobně na území České republiky i na Slovensku. Až v roce 1968 se mohlo mnoho politických vězňů dočkat svobody. V tomto roce se také dočkali odsouzení řeholníci skutečné rehabilitace. Avšak absolutní svobody se řeholníci dočkali až v době pádu komunismu (1989). Velká část obětí perzekuce se však tohoto nedožila.⁸⁸

Po druhé světové válce prodělalo katolické řeholnictví poslední etapu vzestupu a rozšiřování. Velkým mezníkem dějin významným pro mnišství byl II. vatikánský koncil (ohlášen papežem Janem XXIII. v roce 1959, zahájen roku 1962 a zakončen roku 1965). V roce 1965 vydal koncil Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života (*Perfectae caritatis*). Tento dekret zdůrazňoval hodnotu a smysl řeholního způsobu života, vyzvedával nezbytné přiřazení k církvi a věnoval se především požadovanému přizpůsobení řeholního života změněné moderní době. Pro mnišský život byly vytyčeny dva body – úplný návrat ke zdrojům veškerého křesťanského života a k původní myšlence jednotlivých institutů a zároveň jejich přizpůsobení se dobovým poměrům.⁸⁹

Současný osud řádů bude nejspíše poznamenán redukcí početního stavu řeholníků. Některé řádové komunity také zcela zaniknou nebo budou žít dále díky sloučení s příbuznými společenstvími. I dnes žije mnoho řeholníků tradičním způsobem

⁸⁸ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 60-63, 67, 139, 141.

⁸⁹ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 160-161.

života. Jejich pastorační a sociální aktivity jsou tak jako v minulosti důležitou součástí služby církve světu.⁹⁰

5.2. Univerzální zásady a podmínky mnišství

Podmínky a zásady mnišství, které bylo nutno dodržovat, mívala společenství mezi sebou podobná, odlišují se většinou ve způsobu dodržování, přísnosti či přidáním dalších nutných prvků. Mezi podstatné zásady, které řády vždy dodržovaly, patří – celibát (týkalo se nejen pohlavního styku, ale i nemožnosti být v manželství), chudoba (přísnost závisela na daném řádu) a poslušnost.⁹¹ Kláštery poskytovaly prostor pro ticho, modlitby, duchovní kázeň, možnost žít v komunitě a v odloučení od společnosti. Většinou však mniši trávili většinu času trpělivou prací a snažili se poctivě vyjadřovat svou upřímnou oddanost a nejhlubší lidskou touhu – po hledání smyslu a Boha. Klášterní život nabízí možnost žít křesťanský život co nejplněji a formálně se řídit ideálem evangelia spolu s jinými podobného ducha. Členové různých řádů se vzdávali svých světských statků a zaslíbili žít své životy v celibátu, v poslušnosti pravidlům a zvykům určitého řádu a svých představených. Takto se dají nazvat tradiční znaky zřeknutí se vlastní vůle v zájmu vyšších hodnot a cílů. Řeholní řád, ač se obvykle liší od jiných řádů jiných klášterních komunit a společenství, poskytoval a poskytuje mnichům profesionální příležitosti, prostředky, ochranu a podporu v následování přikázání evangelia, připravuje je pro službu ostatním, umožňuje jim hledat a nalézat spásu a osvícení. Mniši bývali velmi znalí v oblasti školství, literatury, umění, filosofie či teologie a poskytovali vzdělání i obyčejným lidem.⁹² Jejich kulturní a duchovní přínos je nesporný, a právě on patří k univerzální charakteristice fenoménu mnišství až do současnosti.

⁹⁰ Srov. FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 163.

⁹¹ Shrnutí z předešlých kapitol.

⁹² Srov. MNIŠI Z NEW SKETE, *V duchu štěstí*, Praha: Šťastní lidé, 2002, s. 33-34.

Závěr

Za původní oblast pro mnišství lze považovat Egypt, který zřejmě díky rozlehlým pouštím byl výborným místem pro odloučenost poustevníků. Tito poustevníci se snažili navázat na život Ježíše Krista a setkat se s Bohem. Další a další lidé byli inspirováni těmito pouštními otci, což zapříčinilo rapidní šíření i do dalších oblastí včetně Západu. Od samoty se ale ustupovalo a na řadu přišlo formování soběstačných komunit, kde každý musel přispívat. Po vybojování uznání od církve se začíná mnišství ještě více šířit nejen do dalších oblastí, ale hlavně i mezi obyčejné lidi. Díky tomu se komunity rychle rozšiřují a vznikají vyspělé komunity v kláštorech. Jednotlivé klášterní řády mají své řehole od svých zakladatelů, kterými se přísně řídí. Každá komunita má trochu odlišná pravidla a normy a za jejich porušení jsou různé tresty. Přesto i dnes je mnišský život stále velmi lákavý pro mnoho lidí a poskytuje možnou cestu rozvoji duchovna a poznání Boha. Avšak stát se opravdovým mnichem vyžaduje nesmírné úsilí a vlastní motivaci. Ne každý řád také snadno akceptuje nováčky a tito musí často ukázat vlastní zapálení a opravdovou touhu stát se mnichem či řeholnicí.

Bakalářská práce se tedy zabývala historickým vývojem mnišství na Východě a posléze i na Západě, které se utvářelo díky působení pouštních otců starého Egypta a jeho dalším šířením na Západ, kde bylo přijato. Práce posléze naznačuje vznik samotářského života mnichů až po utváření vyspělých komunit a formování pravidel. Pojednává o postupném vzniku klášterního života, a to díky osobnostem jako byl například Benedikt. Vznikají řehole jednotlivých klášterů, které dále určují životy mnichů. Mnišství je také přijato církví, což byl zlomový bod v dějinách tohoto „proudu“.

Cílem bakalářské práce bylo popsat vznik a vývoj mnišství v dějinách křesťanství se zaměřením na jednotlivé významné mnišské řády a na obecnou univerzální charakteristiku mnišství jako fenoménu. Domnívám se, že cíl byl naplněn. V první kapitole jsem objasnila vznik a další vývoj mnišství, hlavní představení té doby (sv. Augustin) a postupné šíření na Západ, kde se mnišství výborně uchytilo a pokračovalo dál ve svém šíření, až si vydobylo úspěšné přijetí církví. Ve druhé kapitole jsem se zabývala životopisem sv. Benedikta a jeho řeholí, která byla podstatná pro řády, jež se jí řídily. Třetí kapitola představila život sv. Františka z Assisi a podobně jako u Benedikta rovněž jeho řeholí a její význam.

Také jsem se zde, podobně jako ve druhé kapitole, věnovala řádům řídícím se řeholí Františka. Čtvrtá kapitola pak měla za cíl objasnit Tovaryšstvo Ježíšovo. Popsala jsem Ignáce z Loyoly jako velmi významného zakladatele tohoto řádu. Zpracovala jsem podrobně jeho životopis, z něho lze pochopit jeho klíčové rozhodnutí stát se „duchovním člověkem“. Dále jsem objasnila specifika jezuitského řádu jako velmi podstatného řádu, který přetrval dodnes a který se velmi zasloužil o kulturní rozvoj lidské společnosti. Pátá kapitola nastínila vývoj mnišství v novější době a jeho perspektivy a byla tematizována specifika mnišství jako významného fenoménu křesťanského náboženství.

Seznam použité literatury

- BLASCHKE, J. *Záhadný středověk*, Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1364-2.
- BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2. svazek, Praha: Libri, 2004. ISBN 978-80-7277-087-8.
- BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III. díl, I. svazek, Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-088-8.
- CORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo*, 2. vyd., Praha: Hart, 2002. ISBN 80-86529-30-4.
- FOLTÝN, D. CHARVÁTOVÁ, K. SOMMER, P. *Historia Monastica I*, Praha: Filosofia, 2005. ISBN 80-7007-217-2.
- FRANK, K. S. *Dějiny křesťanského mnišství*, Praha: Benediktinské arcidiocésní ústředí sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2003. ISBN 80-902682-8-5.
- FÜLÖP-MILLER, R. *Moc a tajemství jezuitů*, 3. vyd., Praha: Rybka Publishers, 2006. ISBN 80-86182-98-3.
- GRÜN, A. *Nebe začíná v tobě*, Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0351-3.
- GRÜN A. *Svatý Benedikt z Nursie*, Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6.
- JAMISON, CH. *Hledání svatyně*, Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1766-0.
- KIECHLE, S. *Jezuité*, Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3913-7.
- KYRALOVÁ, M. *Ignác z Loyoly*, Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-061-3.
- LAWRENCE, H. *Dějiny středověkého mnišství*, Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-85959-88-7.
- MNIŠI Z NEW SKETE, *V duchu štěstí*, Praha: Šťastní lidé, 2002. ISBN 80-86692-01-9.
- NOVOTNÝ, J. *Mnišství na Blízkém východě*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. ISBN 978-80-7412-124-1.
- O'MALLEY, J. W. *Jezuité*, Praha: Pragma, 2015. ISBN 978-80-7349-472-8.
- PACIFIK, M. *Důvěřuji Bohu, a proto i bližnímu*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010. ISBN 978-80-7266-343-9.
- ROUGIER, S. *František z Assisi*, Brno: Petrov, 1990. ISBN 80-85247-00-3.
- ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského východu*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. ISBN 80-86715-16-7.
- ŠRÁMEK, J. *Mezi normou, reformou a praxí*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-87895-73-3.

TONDI, A. *Jesuité*, 3. vyd., Praha: Nakladatelství politické literatury, 1962. ISBN 25-104-62.

VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. ISBN 80-7266-179-5.

Abstrakt

JOKLOVÁ, V. *Fenomén mnišství v křesťanství*. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Klíčová slova: sv. Benedikt z Nursie, benediktýni, cisterciáci, dějiny mnišství, františkáni, Ignác z Loyoly, minorité, mnišství na východě a západě, sv. František z Assisi, Tovaryšstvo Ježíšovo, zásady a normy mnichů, život mnichů

Práce se zabývá fenoménem mnišství na Východě a Západě. Popisuje jednotlivé rozdíly vzniku a další vývoj zabývá se nejznámějšími představiteli mnišství, popisuje jejich život a vznik nejznámějších řeholí a řádů. a tyto krátce charakterizuje. Nakonec práce přináší krátkou univerzální charakteristiku fenoménu mnišství vůbec.

Abstract

The phenomenom of monasticism in christianity

Key words: Benedict of Nursia, benedictines, cistercians, conditions and terms for monks, Francis of Assisi, franciscans, history of monasticism, Ignatius of Loyola, life of monks, minorites, monasticism on West and East, society of Jesus

The work deals with origin of monasticism on West and East. It describes individual differences and next development. It is also describing the most known representatives of monasticism. It deals with their lives and their most known religious orders. The work then describes these individual religious orders and defines them.